

Asia: VN/7059/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (pysyvä oleskelulupa)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

VTT kiittää mahdollisuudesta lausua.

VTT pitää tärkeänä, että Suomi kehittää asemaansa kansainvälisen tutkimuksen ja innovaation kärkimaana. Kansainvälinen osaaminen ja asiantuntemus ovat elintärkeitä tekijöitä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kehittämisessä, ja siksi ulkomaalaisten tutkijoiden ja asiantuntijoiden houkuttelemisen ja heidän asemansa varmistaminen Suomessa on tärkeää. VTT:llä kasvava määrä osaajia on EU/ETA-alueen ulkopuolisten maiden kansalaisia.

Lain valmistelija on ehdottamassa muutoksia pysyvän oleskeluluvan saamiseen liittyen. VTT katsoo, että ehdotetut muutokset voivat luoda esteitä kansainvälisten tutkijoiden ja asiantuntijoiden maahantulolle.

Yhteisvaikutus lakimuutosten osalta

VTT näkee tärkeänä, että ulkomaalaislain muutoksia tarkastellaan kokonaisuuksina ja arvioidaan niiden yhteisvaikutusten osalta. Tähän mennessä ulkomaalaislakia on muutettu erillisinä kokonaisuuksina, jolloin kokonaiskuvan hahmottaminen ja yhteisvaikutusten arviointi on haasteellista. Tämä hankaloittaa lainsäätäjän lisäksi sekä työnantajan että ulkomaalaisen henkilön mahdollisuuksia saada kokonaiskuvaa kaikkien muutosten yhteisvaikutuksesta.

Näemme esityksen heikentävän Suomen maakuvausta houkuttelevana työskentelymaana ja Suomen kykyä kilpailla osaajista globaalisti. Mikäli lakeja tiukennetaan, on riskinä, että suomalaiset työnantajat menettävät osaajia esimerkiksi muihin EU-alueen maihin, jossa lainsäädäntö on kevyempää.

VTT haluaa nostaa esille, että hallitusohjelmassa on tunnistettu tutkimuskentän ja elinkeinoelämän välisen yhteistyön tukevan TKI-rahoituksen kansantaloudellista vaikuttavuutta. Yhteistyöllä on

mahdollista luoda uusia tieteeseen ja tutkimukseen pohjautuvia ratkaisuja globaaleihin haasteisiin. Tässä erityisen tärkeässä asemassa ovat osaajat, joiden työ on oleellisessa roolissa näiden ratkaisujen löytymisessä. Osa näistä osaajista löytyy kansainväliseltä areenalta.

Osaajahoukuttelun ja osaajien Suomessa pitämisen kannalta kaikki julkisuudessa käytävä keskustelu vaikuttaa yhtenä tekijänä työnantajien mahdollisuuksiin pitää houkuteltuja osaajia palveluksessa. Keskustelu vaikuttaa myös uusien osaajien Suomeen houkutteluun, sillä Suomi saattaa näyttäytyä keskustelun pohjalta vähemmän houkuttelevana maana osaajalle ja hänen perheelleen. Kynnys Suomesta poismuuttoon voi madaltua yhdistettynä puolison mahdollisuuteen löytää töitä Suomesta etenkin, kun huippuosaajille löytyy töitä myös Suomen ulkopuolelta.

Kielitesti ja tasovaatimus

Ehdotettu kielitestivaatimus on mahdollisesti liian tiukka erityisesti tutkimusorganisaatioiden tarpeiden kannalta. Vaikka suomen tai ruotsin kielen taito on tärkeää monessa arjen tilanteessa, englanninkielen taito on tutkimusympäristössä usein riittävä.

Mikäli kielitestivaatimus säilytetään, tulisi sen soveltamista harkita erityisesti korkeakoulutason asiantuntijoiden ja tutkijoiden kohdalla, jotka työskentelevät pääasiassa kansainvälisessä ympäristössä ja joissa englanti on työkieli.

VTT näkee esityksessä myönteisenä asiana esityksen pysyvän oleskeluluvan myöntämisestä Suomessa suoritettuna yliopistotutkinnon ja kehittyvän kotimaisen kielen tason saavuttamisen jälkeen.

VTT haluaa kuitenkin nostaa esille huolen siitä, onko opiskelijoiden mahdollista saavuttaa esityksessä vaadittava kielitaitotaso opintojen aikana. Tutkintorakenne, paine valmistua tavoiteajassa lukuvuosimaksuista johtuen ja opintojen ohella tehtävät työt voivat asettaa opiskelijan tilanteeseen, jossa tällaisten lisäopintojen suorittaminen opintojen aikana ei ole mahdollista. Lisäksi VTT näkee itse osaamisen tärkeämpänä kuin kielitaidon.

Esitämme, että valmistumisen jälkeen opiskelijoilla olisi kuusi (6) kuukautta aikaa saavuttaa vaadittava kotimaisen kielen tasovaatimus.

Työhistoria ja työttömyysturva

Ehdotukset, jotka edellyttävät kahden vuoden työhistoriaa ilman muuta kuin lyhytaikaista turvautumista työttömyysturvaan tai toimeentulotukeen, voivat olla liian tiukkoja erityisesti tutkimusalalla, jossa rahoitus voi olla epävarmaa.

VTT näkee, että olisi tärkeää ottaa huomioon tutkimus- ja innovaatiotoiminnan luonne, jossa kansainväliset asiantuntijat ja tutkijat saattavat olla määräaikaisissa työsuhteissa. Rahoitusvaihtoehdot ja työllistymisprosessit eivät aina takaa jatkuvaa ja säännöllistä työtä, mutta tämä ei heikennä heidän merkitystään suomalaisessa tutkimusyhteisössä.

Lisäksi haluamme nostaa esille, että monella alalla, jotka vaativat erityisosamaista ei ole avoimia paikkoja auki viikoittain tai edes kuukausittain. Tämä korostuu pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Yhdistettynä pitkiin haastatteluprosesseihin, varsin useissa tehtävissä nykyisin käytettäviin

soveltuvuusarviointeihin sekä mahdollisiin lomakausiin kolme (3) kuukautta on osaajille lyhyt aika löytää työpaikka niin suomalaiselle kuin ulkomaalaiselle työnhakijalle. Tätä hankaloittaa osaltaan se, että kolmea kuukautta ei lasketa yksittäisinä työttömyysturvaan tai toimeentuloturvaan turvautumisen jaksoina kahden tai kolmen vuoden ajalta, vaan kaikki jaksot kyseiseltä ajanjaksolta lasketaan yhteen. Tämä tarkoittaa sitä, että mikäli lyhyitä työttömyysjaksoja on rahoituksen katkonaisuuden vuoksi useita, täytyy kolme kuukautta yhteenlaskettuna hyvinkin nopeasti.

VTT näkee tärkeäksi, että budjetissa varataan riittävästi rahoitusta, jotta yliopistot tai kaupungit voivat tarjota tukea opiskelijoille työelämä taitojen ja työllistymisen osalta.

Vuositulojen vaatimus

Ehdotettu 40 000 euron vuositulojen vaatimus on huomattava este erityisesti nuorille tutkijoille ja tutkimusta tukevalle henkilöstölle. Kyseinen vaatimus voi estää monien lahjakkaiden ja potentiaalisten tutkijoiden pääsyn pysyvään oleskelulupaan, vaikka heidän osaamisensa ja tutkimustyönsä olisivat Suomelle erittäin arvokkaita. Lisäksi vuosituloihin perustuva määritelmä asettaa myös näin eri työntekijäryhmät eriarvoiseen asemaan. VTT näkee, että tutkimuskentän erikoispiirteiden ml. apurahansaajat huomioimiseksi tulorajan tulisi olla esitettyä alhaisempi, esimerkiksi 35 000EUR.

Tutkimusta tukevaa henkilöstöä on jo nyt osin vaikeaa löytää tiettyihin erityistehtäviin ja haluamme varmistaa, että Suomi ja suomalaiset organisaatiot saavat pidettyä myös nämä työntekijät Suomessa.

Yhteenveto ja suositukset

VTT pitää tärkeänä, että ulkomaalaislakiin ja oleskelulupakäytäntöihin tehdään muutoksia, jotka mahdollistavat kansainvälisten asiantuntijoiden rekrytoinnin sekä Suomesta että ulkomailta. Olisi sekä Suomen että henkilön edun mukaista, että osaajat voivat pysyä ja asettautua Suomeen ilman pelkoa jatkuvasti tiukentuvista lupakriteereistä pysyvän luvan osalta. On tärkeää, että Suomi ei aseta esteitä kansainvälisten tutkijoiden ja osaajien maahanmuutolle, sillä heidän roolinsa tutkimus- ja innovaatiotoiminnan edistämisessä on ratkaiseva. Ehdotetut muutokset voivat vaikeuttaa tätä erityisesti tulorajan, työhistorian ja kielitaitovaatimusten osalta.

Downing Sanna
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy